

مروری بر آیین های چهارشنبه سوری در خراسان شمالی

چهارشنبه سوری یکی از آیین‌های قدیمی در کشور ایران است که در مناطق مختلف با رسم‌های مختلف اجرایی می‌شود، این آیین در خراسان شمالی با رسم‌های کهن برپا می‌شود. چهارشنبه‌سوری، یکی از جشن‌های سنتی ایرانی است که در غروب آخرین سه‌شنبه سال خورشیدی و پیش از فرارسیدن نوروز برگزار می‌شود و شامل رسوم مختلفی می‌شود که برخی از این آداب‌ورسوم به فراموشی سپرده شده‌اند.

در جشن چهارشنبه آخر سال، از گذشته هیچ جایگاهی برای ترقه‌بازی‌های خطرناک تعریف نشده است اما سال‌هاست این آیین کهن از مراسم ساده به ترقه بازی و برخی فعالیت های خطرناک و حادثه ساز تبدیل شده است که رعایت نکات ایمنی در این مراسم بسیار ضروری است. در برخی روستاها و شهرهای کوچک کشور اما چهارشنبه‌سوری همچنان همان حس و حال صمیمی سالیان دور خود را دارد، جشنی سرشار از صمیمیت و شادمانی و صله رحم است.

خراسان شمالی قومیت‌های مختلفی را در دل خود جای‌داده است که هر یک از آن ها فرهنگ خاص خود را دارند که تاریخ فرهنگی این منطقه بسیار درخشان و زبانزد است و وجود قومیت‌های مختلف باعث شده است تا شاهد آداب و رسوم و آیین‌های ویژه‌ای در خراسان شمالی باشیم.

همه ساله و در فصول مختلف سال، مراسم متفاوتی در این استان برگزار می‌شود که برخی از آن ها منطقه‌ای هستند و برخی همزمان با آیین‌های ملی برپا می‌شوند.

جشن شب چهارشنبه سوری از آن دست رسم‌های مشترکی است که مردم این استان با یک‌سری از نمادهای بومی و منطقه‌ای، همه ساله و همزمان با مردم سراسر کشور آن را برگزار می‌کنند.

در این مطلب به نقل از عصر ترک، آیین های چهارشنبه سوری در خراسان شمالی را مرور کرده ایم.

ملاقه زنی

آیین «ملاقه زنی» یکی از این سنت‌های قدیمی است که هنوز در بیشتر شهرستان‌های خراسان شمالی رایج است و نوجوانان و جوانان زیادی رغبت به اجرای آن دارند.

غارهای «هنامه» شیروان؛ مجموعه ای از معماری دستکند

غارهای دستکند «هنامه» واقع در شمال شهرستان شیروان خراسان شمالی و بالادست باغ های سرسبز منطقه در دل کوه خوندمایی می کند و این آثار طبیعی و تاریخی گردشگران نوروزی را به سوی خود فرا می خواند. آب و هوای مناسب، طبیعت زیبا و به دور از شلوغی شهر و دود و زندگی ماشینی انگیزه و مولفه هایی هستند که یک گردشگر می تواند در اولویت سفر خود قرار دهد.

حال که گزینه های مناسبی پیش رو داریم چه بسا که مکانی تاریخی را هم به آن بیفزاییم، پس بهتر است سری به شهرستان شیروان خراسان شمالی و به ویژه غارهای دستکند در روستای هنامه بزنیم که به طور حتم لحظات به یادماندنی خواهد بود. غارهای هنامه شیروان یک مجموعه معماری دستکند هستند که در سه طبقه روی هم در سینه کوهی در

جنوب روستای هنامه از توابع دهستان سیوکانو در ۱۸ کیلومتری شمال شهرستان شیروان قرار گرفته است. به گزارش ایرنا، بر اساس تحقیقات و از روی سفالینه های به دست آمده در اطراف، این مجموعه غارها در قرون چهار الی پنج هجری ساخته شد.

در تمام این مناطق جنس تشکیلات زمین شناسی به نحوی است که امکان حفاری مجموعه ای از اتاق‌ها و فضا‌های دیگر در سینه کوه را به ساکنان می داده است. غارهای هنامه شیروان در سه طبقه روی هم در دیواره عمودی کوه حفر شده و سقف هر طبقه، کف طبقه فوقانی را تشکیل می دهد و سقف و یا کف اتاق‌ها یک لایه متراکم شنی به ضخامت ۲۰ تا ۳۰ سانتیمتر است که به طور طبیعی در کوه وجود داشته و به طور مناسب از آن بهره برداری شد. فضا‌های این اتاق‌های دستکند در سه طبقه شکل داده شده که یکی روی دیگری واقع و ظاهرا هر طبقه کارکرد متفاوتی نیز داشته است و طبقه اول که در آن دالان‌های نسبتاً بزرگ با پیش آمدگی هایی در پای دیوار به شکل آخور دیده می شود، احتمالاً مربوط به کاربری طولیه یا آغل را داشت.

داشتند.

طبقه سوم در این مجموعه اتاق های کمتر ولی نسبتاً بزرگتری دارد که احتمالاً انبار بوده و برای ذخیره کردن اشیا و آذوقه از آن ها استفاده می شده و تمام عناصر معماری داخل این فضا‌ها از قبیل آخورها و اجاق ها از جنس کوه و به صورت دستکند ایجاد شده است.

این اثر در ۲۶ اسفند ۱۳۸۶ با شماره ثبت ۲۲ هزار و ۲۱۴ به‌عنوان یکی از آثار ملی ایران به ثبت رسیده است و نمونه مشابه این گونه معماری دستکند و روستایی که در دل کوه حفر شده، در برخی مناطق ایران به ویژه در جنوب کشور مشاهده شده که از آن جمله می توان به غار «خریس» در جزیره قشم و روستای «میمند» در کرمان اشاره کرد.

شمالی همچون دیگر نقاط کشور به برپایی آن اقدام می کنند.

در غروب سه شنبه آخر سال، بوته‌ها و چوب‌های نازک را روی‌هم می‌چینند و آتش می‌زنند و از روی آن می‌پزند که بوته افروزی در گذشته‌ها روی پشت‌بام‌ها نیز انجام می‌شد.

اهالی خراسان شمالی در غروب هنگام بوته‌هایی را روی‌هم می‌گذارند و خورشید که به‌تمایی پنهان می‌شود، آن را می‌افروزند و در بعضی نقاط ایران برای شگون، وسایل دورریختنی خانه از قبیل پتو، لحاف و لباس‌های کهنه را نیز می‌سوزانند.

برخی ساکنان محله‌های قدیمی و روستانشین خراسان شمالی اعتقاد دارند در این شب با پیردن از روی آتش بلا، درد، بیماری و نحسی از آنان تا آخرین چهارشنبه سال آینده دور می‌شود. آن‌ها همچنین با سوزاندن و دود کردن اسپند و کندر، افشاندن گلاب و مواد خوشبوکننده و سوزاندن خار و شاخه‌های خشک در ختان در آخرین شب چهارشنبه سال، شب را به خوشی می‌گذرانند. همچنین دود کردن اسپند در این شب بین مردم استان رواج دارد.

نواهای محلی چهارشنبه‌سوری

«خله‌خله خلتمه به، سوا گلیم یمرتمه به» یا برابرهای فارسی «خاله خاله عیدی من را بده، فردا نیز می‌آیم تخم‌مرغی بده» و «خله‌خله خلتله گلده، اینچنه کلچه گلده»؛ «خاله خاله عیدیم را بده، کیسه‌ای آمد کلوجه‌ای بگذار» از جمله ترانه‌هایی است که جوانان در آیین ملاقه‌زنی شب چهارشنبه‌سوری در پشت در خانه‌ها زمزمه می‌کنند.

نواهایی همچون «چله چخته بهار گلده خربزه و خیار گلده»؛ «چله رفت و بهار آمد خربزه و خیار آمد» گویی تلنگر زنده شدن طبیعت و شادی آمدن عید نوروز را به همگان می‌دهند.

مسابقه عکس «در آیینه نوروز»

کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان همزمان با آغاز نوروز ۱۴۰۲ نخستین مسابقه عکس «در آیینه نوروز» را برگزار می‌کند. به گزارش اداره کل روابط عمومی و امور بین‌الملل کانون پرورش فکری کشور، واحد عکس کانون پرورش کودکان و نوجوانان با انتشار فراخوان این مسابقه از علاقه‌مندان در سه گروه سنی کودکان (تا ۹ سال)، نوجوانان (۹ تا ۱۸ سال) و بزرگسالان (۱۸ سال به بالا) دعوت کرده است در این رویداد هنری شرکت کنند. بر این اساس قرار است مسابقه در دو بخش برگزار شود. بخش اصلی، شامل آیینه نوروز (فعالیت‌ها، جشن‌ها، آداب و رسوم عید نوروز، حضور کودکان و نوجوانان در آیین‌های نوروز) و بخش ویژه، شامل بهار در بهار است. هم‌زمانی عید نوروز اسما! با بهار قرآن، این فرصت را فراهم کرده است تا آثاری از همنشینی این دو آیین در کنار هم ثبت شود. آثار ارسالی در این بخش باید هر دو این مناسبت‌ها را در برداشته باشد، در غیر این صورت به مسابقه راه نخواهد یافت.

برگزارکنندگان این رویداد، آخرین مهلت ارسال آثار را ۱۰ اردیبهشت و زمان انتخاب و داوری را ۳۰ اردیبهشت ۱۴۰۲ اعلام کرده‌اند. همچنین ۲۰ خرداد با اعلام عکس‌های پذیرفته شده برنامه گشایش نمایشگاه و اهدای جوایز برگزار می‌شود. هر متقاضی می‌تواند در نهایت ۲ عکس تکی در هر بخش و در نهایت ۶ عکس به دبیرخانه ارسال کند. در متن فراخوان نخستین مسابقه عکس «در آیینه نوروز» آمده است: همه آدم بزرگ‌ها از دنیای کودکان گذر کرده‌اند اما همچنان دنیای لطیف کودکان را به یاد می‌آورند. کودکان سفیر «شور زندگی» اند، شوری که در پیچ هزار خم مشکلات زندگی آدم بزرگ‌ها گم شده است. دنیای کودکی دنیایی رنگارنگ و زیباست. کودکان همواره در حال مشاهده کردن و کشف لحظات ناب زندگی هستند، لحظاتی که به چشم بزرگ‌ها هر عادی شده است و عید نوروز یکی از همان لحظه‌هاست. آغاز سال نوی ایرانی به دلیل همزمانی‌اش با آغاز بهار و زنده شدن زمین، بی‌رقیب‌ترین سال نو در جهان است و به همین مناسبت «نوروز» نامیده شده است.

بیباید اسما! این مناسبت را با دید کنجکاو کودکی ببینیم، ثبت کنیم و در معرض دید عموم بگذاریم. به همین مناسبت، واحد عکس کانون پرورش کودکان و نوجوانان مسابقه عکسی را با نام «در آیینه نوروز»

برگزار می‌کند. شما هم می‌توانید آیین‌های نوروزی خود را در این آیینه جلوه‌گر کنید.

۴ بسته نور سیده برای کتابخانه های عمومی

همزمان با ایام نوزدهمین سالروز تأسیس نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور، با هدف غنی سازی مخازن کتابخانه‌ها، ۴ بسته نورسیده از ۱۴۷ ناشر به کتابخانه‌های عمومی کشور ارسال شد. به گزارش پایگاه اطلاع‌رسانی نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور، بسته نورسیده شماره ۶۰ حاوی ۳۵ عنوان کتاب در ۱۷۱۴۸ نسخه از ۲۳ ناشر همچون انجمن عکاسان انقلاب و دفاع مقدس، آرما، به‌نشر، ذکر، ساقی، سروش، صابرین، فاطمی، معارف و یازهر(اس) خریداری و به ۴۹۷ باب کتابخانه اصلی استان‌ها و شهرستان‌ها ارسال شد. «چشمه‌های بهشت»، «در سایه قرن آبریکایی»، «مزیت شاد بودن»، «حافظ به گفته حافظ»، «زن آن گونه که باید باشد»، «مری و تربیت»، «نماز» و «من و عباس بابایی» برخی از عناوین این بسته است. بسته نورسیده ۶۱ حاوی ۴۵ عنوان کتاب در ۲۲۳۶۵ نسخه از ۳۴ ناشر از جمله آواز، بهشت ببیش، بوستان کتاب، ترجمان، ساقی، شهید کاظمی، صریح، قدرولایت، کتاب‌پارک و کتاب‌فردا خریداری و به ۴۹۷ باب کتابخانه اصلی استان‌ها و شهرستان‌ها ارسال شد. «کلاه آنتونی»، «اخلاق فاطمه(س): خانواده‌و جامعه»، دوره ۴ جلدی «روانشناس فرزند خود باشیم»، «پداشت فردی»، «فیلسوفی در تعمیرگاه»، «بهشت تخریب»، «بعد از این که شهید شدم»، «همه می‌رسند علی(ع) پاسخ می‌دهد»، «زندگی نامه من»، «چهل مقدس»، «نامه‌هایی به یک بسیجی» و «شهادت شکار» برخی از عناوین این بسته است. بسته نورسیده ۶۲ حاوی ۱۴۰ عنوان کتاب در ۸۸۱۱ نسخه از ۹۶ ناشر از جمله ارجمند، اطلاعات، امیرکبیر، بیاض، یازنه، پرند، آبی، بیگان، ثالث، چشمه، چاپار، چکه، سایبان، روایت فتح و شهید کاظمی خریداری و به ۱۵۱ باب کتابخانه اصلی استان‌ها و شهرستان‌های بزرگ ارسال شد. «سنیماي روان‌پزشکی»، «ایران و کریم خان»، «من و بیماری دیابت»، «الکترونیک برای بچه‌ها»، «زم‌مه‌های عارفانه»، «جورابی که دنبال پا می‌گشت»، «تسم شیرین عشق»، «هیولای خانگی»، «خدمات کتابخانه در نظریه و عمل»، «سال‌های بخصوص»، «دایره المعارف مصور بدن انسان»، «سلام حاج قاسم» و «در کوچه‌پس کوچه‌های جهاد» برخی از عناوین این بسته است. بسته نورسیده شماره ۶۳ با محوریت قصه و رمان، حاوی ۵۵ عنوان کتاب در ۲۷۵۰۰ نسخه است که از ۲۷ ناشر از جمله امیرکبیر، پیام محراب، پیدایش، ذکر، سروش، شهید کاظمی، صاد و فاطمی خریداری و به ۵۰۰ باب کتابخانه اصلی استان‌ها و شهرستان‌ها ارسال شد. «گنج خیالی»، «مرد بی‌زبان»، «دوره ۵ جلدی «داستان پیامبران»، «پیامک عوضی»، «جوجه‌های نه چندان تخس»، «ناتا»، «میزبان مقنی کور کن»، دوره ۳ جلدی «سپهر طلایی»، دوره ۳ جلدی «معماهای بیراس»، «سه بامداد»، «مرد سوت‌زن» برخی از عناوین این بسته است.